

TRADHISI BALANG SEGA ING DESA TONDONMULO, KEDUNGADAM, BOJONEGORO (WUJUD, MAKNA, FUNGSI, LAN OWAH GINGSIRE KABUDAYAN)

Dyah Ayu Puwandani

S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

ijonkayu@gmail.com

Dra. Sri Sulistyani, M.Pd

Dosen Jurusan S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

Abstrak

Desa Tondomulo, Kecamatan Kedungadem, Kabupaten Bojonegoro nduweni Tradhisi Balang Segi (TBS) kang ditindakake saben setaun sepisan sawise panen pari. Tradhisi kasebut minangka wujud rasa syukure masyarakat, kang wis dadi pakulinan kanggo nyuwun supaya antuk kaslametan, katenreman, diparingi rejeki, lan diadohake saka bebaya kang ana. TBS kasebut narik kawigaten kanggo diteliti amarga tradhisi iki durung nate ditindakake. Underaning panaliten, yaiku: 1) Kepriye mula bukane TBS; 2) Kapriye tata laku sajrone TBS; 3) Apa wae ubarampe lan makna kang kinandhut sajrone TBS; 4) Apa wae piguna kang kinandhut sajrone TBS; 5) Kepriye owah gingsire tradhisi sajrone TBS ing desa Tondomulo, Kedungadem, Bojonegoro gegayutan karo lumakune jaman. Ancase panaliten, yaiku: 1) Ngandharake mula bukane utawa sejarah saka TBS; 2) Ngandharake makna kang kinandhut sajrone adicara TBS; 3) Ngandharake tata rakiting adicara TBS; 4) Ngandharake piguna TBS tumrap bebrayan desa Tondomulo; 5) Ngandharake owah gingsire tradhisi sajrone TBS ing bebrayan desa Tondomulo, Kedungadem, Bojonegoro gegayutan karo lumakune jaman. TBS ing biyen lan saiki tamtune wis beda jalaran masyarakat minangka panyengkuyunge kabudayan uga wis beda. Beda-bedane iku bisa dideleng ing babagan uba rampe, tata laku, lan piranti panyengkuyunge. Faktor saka njero kang njalari owah gingsire TSKB yaiku *discovery* lan *invention*, dene faktor saka njaba yaiku *difusi* lan *akulturasi*.

Kata wigati: Tradhisi, Balang, Segi, Kabudayan Jawa, warga ,owah gingsire tradhisi

Abstrak

Desa Tondomulo, Kecamatan Kedungadem, Kabupaten Bojonegoro memiliki sebuah Tradisi Balang Segi (TBS) yang dilakukan setiap tahun sekali, setelah melaksanakan panen padi. Tradisi tersebut sebagai bentuk wujud syukur masyarakat yang menjadi kebiasaan untuk memohon supaya diberi keselamatan, ketentraman, diberi rejeki, dan dijauhkan dari segala mara bahaya. Tradisi ini mempunyai ketertarikan pada penulis, karena tradisi ini belum pernah dilaksanakan. Rumusan masalah pada penelitian ini, yaitu 1) Bagaimana asal mula dari tradisi TBS, 2) Bagaimana tata laku dalam TBS, 3) Apa makna ubarampe dalam TBS, 4) Apa manfaat TBS, 5) Bagaimana perubahan budaya dalam TBS di desa Tondomulo, Kedungadem, Bojonegoro seiring dengan berjalannya jaman. TBS pada masa sekarang tidak sama pada masa lalu, karena masyarakat sebagai pendukung kebudayaan juga sudah berbeda. Perbedaan itu bisa dilihat pada bab ubarampe, tata laku, dan piranti pendukungnya. Faktor dari dalam yang menyebabkan terjadinya perubahan TBS yaitu *discovery* dan *invention*, kemudian faktor dari luar yaitu adanya *difusi* dan *akulturasi*.

Kata kunci :Tradisi, Balang, Segi, Kabudayan Jawa, perubahan budaya.

PURWAKA

Negara Indonesia kalebu negara kang sugih banget kabudayan. Kabudayan iku minangka unsur kang ora bisa dipisahake karo panguripane manungsa sajrone urip bebrayan ing masyarakat. Kabudayan iku uga wujud warisan saka leluhur kang kudu diugemi lan bisa dilestarekake amarga kabeh iku ngandhut paugeran dhewe-dhewe.

Bakker (1984:22) ngandharake kanthi ringkes, yen kabudayan yaiku anggane nyipta, anggane ngatur lan anggane ngolah nilai-nilai insani. Sudikan (2001:2) ngandharake kabudayan minangka sakabehe kawruhe

manungsa. Manungsa minangka makhluk sosial, kang digunakake kanggo ngerteni lan weneh kawigaten marang lingkungan sakiwa tengene uga minangka pangalaman sarta paugeran kanggo tata lakune manungsa. Saka panemune rong ahli mau sejatine nduweni teges kang padha yaiku manungsa nduweni akal lan pamikiran kang digunakake diolah lan ditrepake kanggo urip bebrayan.

Kabudayan Jawa kalebu kabudayan dhaerah. Saben dhaerah ing tlatah Jawa nduweni kabudayan kang maneka warna. Kabudayan sing ana ing dhaerah kasebut

diarani kabudayan lokal. Kabudayan Jawa kuwi minangka maneka wernaning kabudayan kang manggone ana ing tlatah Jawa lan isih kalebu wewengkon kabudayan Jawa. Wujud kabudayan lokal (Jawa) yaiku kayadene tradhisi, upacara adat, kesenian, lan liya-liyane. Kabudayan wis ngrembaka ing masyarakat wiwit jaman mbiyen nalika Islam durung mlebu ing pulo Jawa nganti islam ana. Mula akeh bab kang ndadekake kabudayan Jawa luwih jangkep tinimbang kabudayan liyane.

Tradhisi minangka saperangan saka kabudayan Jawa. Tradhisi uga nduweni wujud maneka warna. Tradhisi-tradhisi kang ana ing pulo Jawa lumaku wiwit jaman para leluhur nganti jaman saiki. Saka lumakune jaman kang wis ngrembaka, anane tradhisi bisa ngalami owah-owahan sairing karo lamuakune jaman, uga malah ana tradhisi kang ilang. Ilange tradhisi kasebut amarga akeh generasi sabanjure, kang ora gelem ngugemi lan nglestarekake. Senajan ana tradhisi kang wis ilang saka masyarakat, nanging isih ana tradhisi kang nganti seprene isih diugami lan dilestarekake dening masyarakat Jawa. Salah sijine yaiku Tradhisi Balang Segi kang ana ing tlatah Bojonegoro mligine desa Tondomulo, Kedungadem, Bojonegoro.

ANDHARAN

Tradhisi bersih desa minangka upacara adat sing isih diugemi dening warga desa Tondomulo. Tradhisi iki saben setaun pisan ditindakake kanthi tujuan supaya masyarakat Tondomulo diparingi keslametan, ketentraman urip supaya ora ana bebaya apa-apa. Ing bab iki bakal diandharake asiling panaliten kang arupa andharan ngenani TBS lan alasan kena ngapa ditindakake TBS, tata laku lan uba rampe sajrone TBS, makna sajrone tata laku lan uba rampe TBS, panemune masyarakat marang TBS kasebut, sarta owah-owahaning TBS wiwit jaman mbiyen nganti saiki.

4.1 Gegambarane Desa Tondomulo

Desa Tondomulo salah sijine desa kang ana ing Kecamatan Kedungadem, Kabupaten Bojonegoro. Desa Tondomulo dumunung ana ing sisih kidul wewatesan karo Kabupaten Nganjuk, saka kutha Bojonegoro kira-kira 45 km, saka kecamatan Kedungadem 6 km arah mangidul.

Desa Tondomulo dumadi saka 7 dhusun, yaiku dhusun Loran, dhusun Tanggungan, dhusun Plak, dhusun Jantok, dhusun Kedung Bulus, dhusun Kedung Lele, lan dhusun Sumengka. Wilayah desa Tondomulo wewatesan karo desa Kesongo ing sisih wetan, lan desa Malang Bong kang manggon ana ing sisih kidul desa Tondomulo kasebut.

4.2 Mula Bukane TBS

TBS iki ajeg dianakake saben sataun sepisan, kanthi tujuan ngormati leluhur kang njaga desa Tondomulo kasebut. Saliyane kuwi TBS iki ana minangka salah sijine pangucap rasa syukur marang Gusti Kang Maha Kuasa lan dhanyang ing desa Tondomulo kasebut. Sejarah mula bukane TBS iki ana sesambungane karo asal-usul. kang digawe kanggo

njenengi dumadine salah siji panggonan kang dianggep suci utawa kramat. Asal-usul mula bukane TBS iki diolehi kanthi cara lisan, yaiku crita rakyat kang wis diwarisake kanthi cara turun-temurun.

Desa Tondomulo iki kalebu desa ing Kabupaten Bojonegoro. Kutha Bojonegoro iki wis ana ing jaman critane kerajaan Angling Dharma. TBS iki ana wiwit jaman biyen, TBS iki kalaksanan sawise panen pari ing dina Rebo lan pasarane Pon. TBS bisa kalaksanan amarga dina kang dipilih iki miturut ajaran Jawa, yaiku diwiwiti saka dina Senin kang ateges Suma, Selasa kang ateges Anggara, Rabu ateges Budha, Kamis ateges Respati, Jumat ateges Sukra, Sabtu ateges Tumpak, Minggu ateges Dite. Saka teges kang diduweni ing saben dina iku, kapilih dina Rebo kang nduweni teges Budha, ing kene miturut pamawas saka juru kunci tegese kuwi budha kang manggon ing jaman kerajaan Majapahit. Saka pamawas kuwi mau, masyarakat nganggep yen TBS kuwi ana kawit ing jaman Majapahit. Saliyane iku pasaran Pon kang nduweni teges palguna (ratu utawa pangeran). Palguna kang ateges piguna, nduweni maksud yen nalika nindakake TBS mesti nduweni piguna tumrap masyarakat, salah sijine kanggo nguri-nguri kabudayan Jawa supaya tansah ngrembaka. Babagan kasebut dipangaribawani dening masyarakat kang nganti seprene isih nindakake TBS sawise panen pari. Mula digawe dina Rebo pasaran Pon kanggo nganakake TBS ing desa Tondomulo.

Informan uga ngandharake yen TBS iki kira-kira wis ana wiwit taun 1593. Senadyan TBS iki wis suwe nanging isih lestari lan ngrembaka sairing karo lumakune jaman. Masyarakat mercayani akeh banget manfaat kang ana sajrone TBS iki, salah sijine nguri-nguri kabudayan kang ana ing tlatah Jawa, mligine ing desa Tondomulo. Tradhisi ing desa iki diarani TBS amarga, kalaksanan sawise panen pari sepisan, lha wujud saka rasa syukur kuwi masyarakat kono nganakake TBS kanthi cara balang-balangake segi putih kang diwadahi boran minangka wujud simbolis kanggo adicara kasebut. Saliyane kuwi sajrone TBS iki uga nduweni maksudlan tujuan kanggo resesik desa Tondomulo saka bebaya kang ana. Mula saka iku masyarakat uga resesik pundhen kang digawe panggonan adicara kasebut. Kayadene andharan saka Pakdhe Trimono ngenani adicara TBS, ing ngisor iki.

“TBS iki ora mung gawe ucap rasa syukur marang Gusti lan dhanyang ing pundhen gunung panji, ning uga gawe tradhisi bersih desa, ben desa iki adoh karo barang-barang kang kurang apik, lan tambah subur, ayem, tentrem rakyat.”

(Pakdhe Trimono, wawancara 12 maret 2014)

Adhedhasar andharan kasebut TBS iki uga minangka bersih desa kang nduweni tujuan, nyuwun marang Gusti supaya adoh tekan bebaya sarta kaberkahan, supaya asil panen taun iki kasil akeh lan lestari. TBS iki ora bisa yen dideleng saka aspek budaya wae, nanging uga aspek filosofis kang kinandhut sajrone TBS kasebut. Tradhisi minangka salah sijine wujud kanggo

ngormati para leluhur, sarta wujud rasa syukur marang Gusti kang Maha Kuasa. Mula TBS iki minangka salah sijine prosesi kang dilaksanakake minangka wujud rasa bungah masyarakat desa Tondomulo amarga wis kasil anggone panen pari.

4.3 Wujud lan Makna Ubarampe ing Tradhisi Balang Sega

TBS mujudake saperangane upacara adat kang ditindakake nalika sawise panen pari, miligine ing dina Rabu Pon sawise panen sing ngancik ing sasi Rajjab. Masyarakat ing desa Tondomulo nindakake tradhisi kasebut minangka wujud rasa syukur marang Gusti Kang Maha Agung, lan Mbah Kobot minangka dhanyang desa kasebut. Pangucap rasa syukur iku, minangka wujud kanggo pakurmatan marang apa kang diwenehi ing desa Tondomulo, kaya dene panen pari kang akeh, weneh kasuburan lan katentreman ing desa Tondomulo. Mula saka iku, masyarakat tansah ngugemi TBS iki, amarga masyarakat nduweni kapitayan, yen nindakake TBS bisa oleh kaslamatan tumrap desa Tondomulo.

Ubarampe kang ana sajrone TBS, yaiku menyan utawa dupa, tumpeng, cok bakal, sega pikul, lan wayang thengul. Sakabehing ubarampe iki kabeh nduweni makna dhewe-dhewe. Mula saka kuwi supaya luwih gamblang bab ubarampe lan maknane, kaandharake kaya ing ngisor iki.

4.3.1 Obong Dupa

Dupa yaiku kutug (menyan) kang diobong lan digunakake ing adicara tartamtu. Dupa minangka salah sijine wujud saka salah sijine ubarampe TBS kang diobong nalika masyarakat nekani pundhen gunung Panji kasebut.

Dupa kang digunakake ing adicara TBS iki nduweni makna kanggo mujudake rasa syukur lan ngilangi saka bebaya kang kurang apik tumrap adicara TBS nalika lumaku. Bab kasebut kaya kang diandharake dening pakdhe Trimu sing jlentrehake makna kang kinandhut ing ubarampe ngobong dupa utawa menyan ing pawon ngarep pundhen. Wektu nalika ngobong dupa iki dilaksanakake nalika prosesi TBS kawiwitan. Saben wong sing teka ing TBS akeh-akehe mesthi ngobong dupa. Ngobong dupa iki dilaksanakake wong lanang uga wong wadon, nanging akahe ibu-ibu kang obong dupa amarga ibu-ibu kasebut akeh sing nekani prosesi TBS.

Ingkung

Ingkung yaiku pitik kang wis dibeleh, diolah lan dimasak banjur digawe salah sijine sajen sajrone upacara adat. Pitik kang digawe TBS pitik kang digawe ingkung yaiku pitik kang dirasa wis pantes lan patut

dibeleh. Pitike bisa pitik jago utawa pitik babon. Ingkung iki minangka salah sijine ubarampe kang ana nalika TBS.

Sega Pikul

Sega pikul minangka salah siji adat kang wis mesthi ana sajrone adicara TBS. Sega kang dipikul iki sega putih kang diwadahi boran, kang dipikul dening masyarakat kang ana ing kidule pundhen Gunung Panji. Boran yaiku bahan kang digawe saka pring kang dianyam dadi wadhah kang bisa digawe wadhah segaga. Nalika prosesi TBS sega pikul saka arah kidul, dipikul dening wong lanang utamane mikul sega kang arep kanggo ing pundhen kasebut. Sega kang dipikul iku salah sijine sega kang dibalang-balangan nalika TBS.

Sega kang dipikul banjur diklumpukake dadi siji, yen wis entuk tanduk utawa pandongan saka Pak Modinbanjur balang-balangan sega minangka salah sijine syarat kang kudu ana nalika TBS. Sega sing dadi balang-balang kuwi asli sega putih, ora ana campuran, dadine sega putih kang wis dicepakake ing wadhah boran kang dadi simbol nalika arep balangan sega. Balang-balangan kuwi minangka wujud rasa syukur amarga wis diparingi panen ing taun iki. Sajrone balang-balangan sega kuwi, masyarakat nduweni kekeperan lan makna kang kinandhut.

4.4 Tata Rakiting Adicara TBS

Sajrone prosesi TBS iki kalaksanan, masyarakat ing desa Tondomulo luwih disik nduweni tatarakiting adicara TBS supaya adicara kasebut lumaku kanthi runtut. Ing ngisor iki bakal diandharake ndenani tatarakiting adicara TBS.

Slametan ing omahe juru Kunci

Adicara kang sepisan ditindakake sadurunge prosesi TBS kawiwitan yaiku slametan utawa bancakan kang samesthine wis kudu ana ing omahe juru kunci. Ing prosesi bancakan, kabeh masyarakat ing sakiwa tengene pundhen iku nggawa ambeng siji lan didonganidening pak Modin. Bancakan iki minangka wujud donga supaya prosesi TBS kalaksanan kanthi apik.

Kayadene jenenge, prosesi slametan iki saka tembung slamet, kang nduweni teges nalika prosesi kasebut iki muga-muga para warga entuk kaslametan. Prosesi slametan kanggo wong Jawa kalebu salah sijine ritual kang wis akrab dilakoni wiwit lair. Geertz (1988:13) ngandharake slametan, yaiku minangka

wujud wadhahe warga kanggo ngetokake kabeh aspek panguripan sosial lan pangalaman pawongan kanggo ngilangake bebaya kang ana. Slametan kang ana ing omahe juru kunci iki, minangka slametan utawa bancakan kanggo nolak bebaya, lan minangka simbol kanggo adicara TBS. Panganan kang wajib ana sajrone bancakan kuwi ora meshti, amarga masyarakat saiki wis akeh sing golek kapenak, dadine panganan kang digawe bancakan ya kaya adat biyasane, yaiku sega kang diwadhahi ember, terus lawuh lan jajanan. Kang slametan ing omahe juru kunci yaiku bapak-bapak kang melu nyengkuyung adicara kasebut. Bapak ing sakiwa tengene pundhen gawa berkat kanggo bancakan bareng-bareng antarne wong siji lan sijine. Sawise bancakan kang wis didongani dening Pak Modin, banjur berkat kasebut digawa mulih.

Ing desa Tondomulo adat slametan saben taun, nalika prosesi TBS mesthi kudu ana, kaya dene kang diandharake dening pakdhe Trimo

Nata Sega Putih ing Boran kanggo Balang Segga

Sajrone TBS iki ana salah sijine prosesi, yaiku nata sega putih kang diwadhahi boran, kanggo balang-balangan sawise ditanduke dening pak Modin. Segga putih kang dibalang iku minangka simbol kang digawe, kanggo adicara TBS. Tegese simbol balang segga kuwi nuduhake yen masyarakat kuwi wis panen pari kang akeh, mula rasa syukur kuwi disimbolkake karo segga putih kang wis didang kanggo balang-balangan. Makna kang kinandhut nalika segga putih saboran kang dibalange.

Tanduk (Ujup) saka Pak Modin

Tanduk saka pak Modin iki minangka salah sijine tata rakiting adicara TBS. Ing kene tanduke pak Modin nduweni tujuwan nyuwun dedonga marang Gusti. Supaya desa Tondomulo iki oleh kaslametan, kesuburan lan kamakmuran. Tanduk uga nyuwun donga supaya masyarakat ing desa Tondomulo iki bisa tansah rukun lan gotong royong ing babagan apa wae. Tanduk iki kalaksanan nalika wanci bedhug lan pas pagelaran wayang thengul oleh setengah lakon. Tanduk pak

Modin setengah lakon iki disebabake nggenteni wong nglumpuk dadi siji kabeh, yen wis nglumpuk dadi siji kabeh, banjur pak Modin rawuh lan paring donga marang masyarakat desa Tondomulo kasebut, uga ucap rasa syukur marang Gusti Kang Maha Agung lan uga ndhanyang pundhen Gunung Panji.

Saliyane kuwi tanduk iki kalaksanan nalika masyarakat wis ngumpul dadi siji lan wis padha cepak-cepak kanggo balang segga putih sawise tanduk utawa donga saka pak Modin.

Balang Segga

Sawise adicara tanduk banjur punjering adicara, yaiku balang segga. Balang segga iki ditindakake sawise didongani karo Pak Modin. Balang segga ing kene uga nduweni tujuwan lan makna kang kinandhut ing adicara TBS iki. Tradhisi iki ora nduweni tujuwan mbuwang segga, nanging minangka salah sijine simbol sajrone TBS. Masyarakat kang melu balang-balangan iki umume wong lanang, ananging uga ana wong wadon.

Balang segga iki ditindakake ana bocah cilik, mudha, lan wong tuwa. Mula saka iku, bisa digambarake yen TBS iki salah sijine wujud paseduluran kang rukun, amarga ora mbedakake sapa sing kudu mbalang segga nalika punjering adicara iki. Kaya dene kang diandharake karo Pakdhe Trimo kasebut.

“punjere acara iki ya balang segga iki mbak, kang nduweni tujuwan wujud simbolis kang digawe kanggo ucap rasa syukur, balang segga iki ora terus diarani mubadhir, amarga segga dibuwawaki, iki mung simbolis yen masyarakat ing desa iki wis kasil lhak panen mula segga putih iki dibalang-balangake. (wawancara 12 maret 2014)

Adhedhasar andharan kasebut bisa dingerteni yen TBS iki minangka salah sijine cara kanggo ngucap rasa syukur marang Gusti kang Maha Kuwasa lan dhanyang kang wis njaga desa Tondomulo, yaiku mbah Kobot. Balang segga iki uga nduweni tujuwan ben masyarakat iki bisa rukun lan tentrem sajrone urip bebrayan.

Balang sega iki, saliyane nduweni makna pangucap rasa syukur lan ndadekake masyarakat ing desa Tondomulo bisa rukun, uga bisa nduweni tujuwan kanggo sarana hiburan, amarga nalika balang-balangan sega, kabeh pawongan sing teka nglumpuk dadi siji, banjur pada playonan kanggo balang-balangan sega kang wis dicepakake. Balang sega salah sijine tradhisi kang bisa narik kawigaten tumrap masyarakat.

4.5 Piguna kang Kinandhut sajrone TBS

TBS mujudake salah sijine upacara adat kang wis dadi pakulinan saben taun ing desa Tondomulo. Mula adicara iki kalebu salah sijine upacara adat kang ora bisa dipisahake karo urip bebrayan kang ana ing Tondomulo. TBS iki nduweni piguna tartamtu kanggo uriping bebrayan tumrap masyarakat kang wis padha nyengkuyung. Mula saka iku piguna kang kinandhut sajrone TBS, bisa ndadekake masyarakat bisa nduweni rasa rukun, lan ndadekake adicara TBS iki tansah dijaga lan ditindakake saben sawise tandur pari.

Adhedhasar andharan ing subbab sadurunge, mujudake yen sejatine TBS nduweni piguna tumrap kahanan masyarakat ing desa Tondomulo. Kanggo njlentrehake piguna kang kinandhut sajrone TBS bakal diandharake adhedhasar panemune Malinowski (sajrone Hutomo, 1991: 19) kang ngandharake, yen pigunane folklor kanggo nyukupi kabutuhan-kabutuhan nalurine manungsa kang ana sesambungane karo urip bebrayan.

Adhedhasar konsep kasebut, bisa dingerteni yen sejatine warga kang nindakake TBS, nduweni pangarep-arep kanggo lakuning urip. Masyarakat desa Tondomulo kang isih ngugemi anane TBS padha nduweni alasan kang ana sajrone adicara upacara adat kasebut. Pagarep-arep kang saka masyarakat, yaiku minangka wujud kabutuhan naluri kang diduweni dening masyarakat kasebut.

Owah-owahaning kang ana sajrone Tradhisi Balang Sega

Tradhisi salah sijine kabudayan bisa ngalami owah-owahan. Kabudayan iku nduweni sipat dinamis, saengga bisa owah anut lakune jaman. Saliyane iku, masyarakat minangkasubjek kang nggunakake tradhiskasebutkudu nduweni sipat kang luwih kreatif kanggo tetep njaga kalestarine TBS.

4.6.1 Bedane TBS Jaman Biyen lan Saiki,

Tradhisi Balang Sega ing jaman biyen,lan jaman saiki tamtune wis ana kang beda. Supaya mangerteni bab kang njalari pa,mbedane, mula bisa dideleng saka bab ubarapme, tata laku, kang ana sajrone TBS. Andharane kaya ing ngisor iki.

1) Uba Rampe

Ubarampe kang digunakake ing TBS jaman biyen lan saiki ana bedane, bab iku bisa dideleng kaya tabel ing ngisor iki

Uba Rampe ing Biyen lan Saiki

	A spek	Biyen	Saiki
	Ingkung	- Pitik jago - Dianggep barang kang aji, ora saben dina bisa mangan	- Bisa pitik jago, bisa pitik babon - Barang kang wis lumrah lan bisa dipangan saben dinane
	Gedhang setangkep	- Gedhang setangkep jaman biyen wajib ana.	- Jaman saiki, wis ake ora nganggono amarga akeh jajanan pasar kang dianggep praktis. Yen gedhang kuwi saiki angel golekane
	Jajanan	- Tradhisional (cucur, nagasari, renggining, lsp) - Lumrahe dibuntel nganggo godhong	- Modhern (roti, pukis, lsp) - Dibuntel nganggo plastik/kertas
	Sega putih	- Durung tamtu saben dina mangan sega putih	- Wis lumrah dipangan saben dinane
	Tump	- Tumpeng	- Tumpe

Tabel 4.4

	eng	diwadha hi - tampah Isih gawe godhong gedhang sing digawe samir tumpeng.	ng diwadha hi ember lan ditaleni kain supaya luwih gampa ng anggon e ngawa
	Cok Bakal	- Jaman biyen endhas pitik lan ceker	- Jaman saiki uga isih ngangg o endhas pitik lan ceker
	Lawu h banca kan	- Jaman biyen lawuhe ora usah dibuntel, langsung diseleh ning ndhuwur e sega	- Lawuh e dibunte l supaya luwih praktis.
	Berka tan	- Gawe wadah ember lan dibuntel plastik	- Isih pada gawa wadha h ember, nangin g saiki ana sing ngangg o kothak an supaya luwih praktis gawe bancak an.

PANUTUP

Dudutan

Adhedasar dhata kang wis dikumpulake lan diandharake kang ana ing sub bab sadurunge bisa didudut asiling panaliten. Dudutan ngenani asiling panaliten mujudake sawijining bab kang wigati banget

lan cundhuk karo tujuwan nganakake panaliten. Dudutan kang bisa diandharake, yaiku:

Acara TBS ing desa Tondomulo Kecamatan Kedungadem Bojonegoro dadi salah sijine kabudayan lan tradhisi kang wiwit biyen nganti saiki isih dilestarekake dening warga panyengkuyunge. TBS iki ditindakake kanthi tatarakit kang wiwit jaman biyen nganti saiki wis ngalami owah-owahan. TBS iki ditindakake nalika sawise panen pari ing dina Rebo pasaran Pon.

Asiling saka panaliten iki yaiku, yen panaliten iki ngandharake makna, wujud, fungsi, lan owah-owah tradhisi. Kabudayan mligine tradhisi TBS mujudake sawijining kabudayan kang asipat dinamis lan bisa owah gingsir ginawa mangsa. TBS ing jaman biyen lan saiki wis akeh bedane, utamane ing babagan uba rampe, tata laku, lan piranti panyengkuyunge. Pangrembakane jaman ing babagan teknologi melu mlebu minangka unsur anyar kang mangaribawani tradhisi. Dene Faktor kang ndayani owah gingsire TBS yaiku faktor intern kang awujud *discovery* lan *invention*, sarta faktor eksternal kang awujud *difusi* lan *akulturasi*.

Pamrayoga

Tresna bisa tuwuh jalaran saka mangerteni. Jalaran saka tresna, manungsa bisa ngugemi lan melu ngleluri. Semono uga ing tradhisi, kanthi mangerteni apa ikuTBS, uba rampe lan tata lakune, sarta makna lan pigunane, manungsa bakal menehi kawigaten kang gedhe. Mangerteni makna lan piguna minangka piwulang kang becik tumrap pamangune kapribadhen lan karaktere manungsa mligine minangka manungsa Jawa. Mula, luwih becik ora mung nindakake sawijining tradhisi, nanging uga ngaweruhi njaba njerone ngenani tradhisine iku.

Urip iku owah. Semono uga masyarakat lan kabudayan kang ora bisa nyilaki owah-owahan. Pangrembakane jaman kudu disikapi kanthi sipat wicaksana lan *selektif*, tegese ora saben samubarang kang anyar iku ditampa, nanging kudu diselarasake karo kapribaden lan karakter minangka masyarakat Jawa lan sosial religi. Tradhisi oleh ngalami owah-owahan, nanging ora ngilangi inti lan *esensi* saka tradhisi kasebut. Bab kasebut kudune diwulangake marang para mudha minangka golongan kang nampa tongkat kabudayan Jawa.

DAFTAR PUSTAKA

- Afifuddin. 2009. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: Pustaka Setia.
- Ahmadi, Abu.1985. *Antropologi Budaya*. Jakarta:Yayasan Obor Indonesia.
- Bakker SJ, J, W. M. 1984, *filasafat Kabudayan Sebuah Pengantar*. Yogyakarta: kanisius
- Danandjaja, James. 1986. *Folklor Indonesia, Ilmu Gosip, Dongeng dan lain-lain*.Jakarta:PT Pustaka Grafiti Press.

- Herusatoto, Budiono. 2005. *Simbolisme dalam Budaya Jawa*. Yogyakarta: Hanindita Graha Widia.
- Hutomo, Suripan Sadi. 1991. *Mutiara Yang Tak Terlupakan, Pengantar Studi Sastra Lisan*. Surabaya: Hisky
- _____. 2008. *Simbolisme Jawa*. Yogyakarta: Penerbit Ombak.
- Ihromi, T.O. 1994. *Pokok-Pokok Antropologi Budaya*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.
- Kaplan dan Menner. 2001. *Teori Budaya*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Koentjaraningrat. 1987. *Kebudayaan Jawa*. Jakarta: Balai Pustaka
- _____. 2003. *Kebudayaan Mentalis dan Pembangunan*. Jakarta: PT Gramedia.
- _____. 1987. *Pengantar Hukum Adat kebudayaan Mentalitas dan Pembangunan*. Jakarta: Gramedia.
- Luxemburg, Jan Van. 1992. *Pengantar Ilmu Sastra*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama.
- Maran, Rafael Raga. 2007. *Manusia dan Kebudayaan dalam Perspektif Ilmu Budaya Dasar*. Jakarta: Rineka Cipta.
- Moleong, Lexy J. 2012. *Metode Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT Remaja Rosdakarya.
- Poerwadarminta. 1976. *Kamus Umum Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka.
- Soedarsono, Prof. Dr. 1986. *Kesenian, Bahasa, dan Folklor Jawa*. Yogyakarta.
- Sudikan, Setya Yuwana. 2001. *Metode Penelitian Kebudayaan*. Surabaya: Citra Wacana.
- Sukarman. 2006. *Pengantar Kebudayaan Jawa*. Surabaya: Unesa Uniperss.

